

Ser veí. Anàlisi dels criteris de distinció i pertinença social en una vall pirinenca del Pallars Sobirà¹

MERITXELL SUCARRAT VIOLA

Becària de la Universitat de Barcelona
Departament d'Antropologia Social i Cultural
merisuvi@yahoo.es

RESUM: SER VEÍ. ANÀLISI DELS CRITERIS DE DISTINCIÓ I PERTINENÇA SOCIAL EN UNA VALL PIRINENCA DEL PALLARS SOBIRÀ

L'autora proposa analitzar la concepció i la pràctica de les categories socials en una vall pirinenca a través del concepte de veí. Conèixer el procés de classificació social és entendre la dinàmica local en relació amb el context global d'interdependència econòmica i social, caracteritzat per una major mercantilització de les relacions humanes i de la relació de l'home amb el medi.

Paraules clau: veí, localitat, territori, "ser del país", poder, globalització, "ser de fora".

RESUMEN: SER VECINO. ANÁLISIS DE LOS CRITERIOS DE DISTINCIÓN Y PERTENENCIA SOCIAL EN UN VALLE PIRENAICO EN LA COMARCA DEL PALLARS SOBIRÀ

La autora propone analizar la concepción y la práctica de las categorías sociales en un valle pirenaico a través del concepto de vecino. Conocer el proceso de clasificación social es entender la dinámica local en relación con el contexto global de interdependencia económica y social caracterizado por una mayor mercantilización de las relaciones humanas y de la relación del hombre con el medio.

Palabras clave: vecino, localidad, territorio, "ser del país", poder, globalización, "ser de fuera".

ABSTRACT: BEING A NEIGHBOUR. THE ANALYSIS OF THE DISTINCTION AND MEMBERSHIP SOCIAL CRITERIA IN A PYRENEES VALLEY IN THE PALLARS SOBIRÀ COUNTY

The author proposes to analyze the conception and practice of the social categories in a Pyrenees valley through the concept of neighborhood. Knowing the social classification process is to understand the local dynamics in relation to the global context of social and economics interdependency where the human relationship and the relation between the men and the environment are characterized by a major commercial exploitation.

Key words: neighbour, locality, territory, "to be a valley's membership", power, globalization, "to be an outsider".

1. Aquest treball s'emmarca dins del grup d'investigació de la Universitat de Barcelona, "Globalización y producción de localidad", finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència (SEJ2004-07593/SOCI) i el programa FEDER.

En el moment social i econòmic actual —entès com la globalització del mercat que resulta del mode de producció capitalista portat a l'extrem— l'experiència humana s'inscriu en un món on idees, ideologies, imatges, persones i béns circulen a velocitat accelerada i que es caracteritza per les relacions disjuntives de diverses i inesperades reaccions segons l'especificitat del context local on incideixen.² En aquest marc la majoria dels aspectes de l'activitat social i de les relacions materials amb la naturalesa estan sotmesos a una revisió continua en base a noves informacions i esdeveniments, de manera que l'anàlisi de la pràctica diària s'entén com la dialèctica entre el que és global i el que és local.³ L'estructura social es pot entendre com una xarxa de relacions i de posicions socials canviant entre individus, però també com un(s) “camps de poder”⁴ que connecta un mode de producció amb les classes socials que genera i legitima. El fet d'analitzar com en el món canviant en què vivim individus concrets protagonitzen situacions de conflicte i solidaritat és analitzar també com es transforma i legitima l'estructura social que les sustenta. En el cas que ens ocupa, analitzar la dialèctica entre allò que és global i allò que és local és analitzar la interacció entre els individus que la població autòctona de la vall considera que són de fora i els que considera que són del país.

Partint de la categories socials que verbalitza la població autòctona el text es divideix en tres apartats. En el primer examino la relació entre els individus que es consideren de fora, els turistes, i la població autòctona. En el segon la relació entre altres individus que també es consideren de fora, “els segona residència” i la població local. En el tercer i últim examino la relació entre els individus autòctons que viuen tot l'any a la vall i es considera que “són del país” i els que hi viuen tot l'any però es consideren “de fora”. L'objectiu principal és mostrar com es construeixen diferents categories d'individus per tal d'examinar la idiosincràsia de l'estructura social local i la seva transformació en relació amb l'exterior.

2. APPADURAI Arjun (ed.), *The social life of things. Commodities in Cultural Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003 i *Modernity at large. Cultural dimensions of globalization*, University of Minnesota Press, Minnesota, 1998.
3. GUIDDENS Anthony, *Sociología*, Alianza Editorial, Madrid, 1997.
4. WOLF Eric R., *Envisioning power. Ideologies of dominance and crisis*, University of California Press, California, 1999 [1982].

“SER DE FORA”. EL TURISME A LA VALL

En la pràctica, la distinció “ser de fora” i “ser del país”, que sovint es verbalitza, no és una distinció nítida i tampoc no obeeix un únic criteri. En aquest primer apartat vull explicar a través de diferents exemples com un individu que en un moment determinat ha sigut identificat com un turista difícilment deixarà de ser-ho al llarg dels anys. Més aviat al contrari. Al marge de la seva situació s’acabarà trobant algun motiu suficient per tornar a considerar-lo i ubicar-lo dins l’estructura social i econòmica local com a turista. Actualment l’economia de la vall es caracteritza per l’existència del sector primari en clar retrocés però, sobretot, per un fort sector terciari i de serveis impulsat per la construcció de segones residències i l’activitat turística. A la vall el turisme és una activitat familiar, més d’una generació treballa en el “negoci de casa”, ja sigui en restaurants, hotels, hostals, Residències Casa de Pagès (RCP), càmpings, apartaments i habitacions que es lloguen puntualment. L’estiu canvia la fisonomia de la vall i de tota la comarca, especialment de la capital, on es concentra l’activitat comercial i administrativa. Durant aquesta època de l’any la muntanya bull. En poc temps i per poc temps la convivència es torna intensa i densa. Els llocs i els espais de sempre, carrers, camins, places i terrasses es recomponen i altres encontres hi tenen lloc. Molts turistes són vells coneguts i testimonis de la realitat econòmica i social de la vall de mitjan segle passat. Així recorda la comarca i la vall un home que fa més de 40 anys que hi estiuja. Diu: “pujar aquí dalt no era com ara, trigàvem 6 hores. Hi havia una carretera comarcal i podies anar fent. L’últim tram era una altra cosa. Entraves en una pista forestal i ja tenies sort si no et trobaves cap camió que baixés carregat de fusta del bosc perquè llavors no passàvem.” La població autòctona té molt presents aquests primers turistes quan les nits d’estiu es recorda el passat recent de la vall i s’expliquen les anècdotes que junts varen compartir. Actualment els fills i néts d’aquests primers turistes continuen pujant estiu rere estiu.

Un veí autòcton, fill d’una de les primeres cases de la vall que es va iniciar en el negoci hotelier al voltant dels anys vint i fins la dècada dels anys seixanta del segle passat, recorda els primers turistes que es van allotjar a casa seva d’aquesta manera: “en aquella època de la ciutat només sortien doctors i empresaris. No tothom tenia vacances, i com havien de pujar si tampoc tenien cotxe? Una vegada una parella que s’allotjava a casa va tenir un problema amb els llençols i quan varen arribar a Barcelona varen enviar

a la meva padrina un joc de llençols nou. Eren una gent que no t'ho pots ni imaginar, de categoria, categoria! Eren molt educats. D'aquella gent ja no n'hi ha. La padrina alguna vegada també havia anat a fer de cuinera a muntanya quan pujava gent dels centres excursionistes i volien que algú els cuinés. Del poble sortien les mules carregades amb les provisions. Després amb les obres de les hidroelèctriques a la pensió van començar a venir treballadors i enginyers.” Aquest home guarda fotos antigues de casa seva, de la vall i dels seus habitants fetes i enviades per aquests primers turistes al llarg dels anys. L'intercanvi de fotos entre la població autòctona i els turistes no és estrany durant l'estiu. Són testimonis de la interacció entre les generacions presents i passades de turistes i població local. Moments de la vida a la vall que arriben des de fora. Com diu un home autòcton: “jo guardo la història de casa meva gràcies a les fotos d'aquells turistes.”

Els turistes de sempre són vells coneguts que s'espera retrobar cada estiu. La població local s'estranya quan algú no arriba en les dates previstes i troba a faltar a qui decideix canviar el destí de les vacances. Però malgrat el temps de relació i de vinculació amb el territori i la població autòctona la condició de turista es manté amb el pas del temps. Un d'aquests turistes explica la seva experiència a la vall al llarg dels anys: “de sempre ens havíem estat en una de les pensions del poble. Hi va haver un moment en què la meva filla volia comprar una casa i fins i tot s'havia plantejat viure i treballar a la vall, però quan ja tenia una casa mig emparaulada es van fer enrere. Aquí el que passa és que no vénen. No deixen anar res. Hi va haver un moment en què jo també estava interessat a comprar, però ara ja m'és igual.” Des de fa uns anys aquest home viu en una casa de lloguer en un dels pobles de la vall. Casa que va aconseguir a través de la relació amb un home autòcton. Amb to seriós explica: “ja ho vaig dir, quan sortís alguna cosa jo havia de ser el primer a saber-ho.” La situació d'aquest home és semblant a la del gruix de turistes que fa entre 10 i 20 anys que puguen a la vall. Una turista ho explica: “nosaltres fa 20 anys que pugem al mateix hostel. Mai ens hem decidit a comprar perquè pujar fins a aquí dalt cada cap de setmana és massa lluny. Els lloguers tampoc són tan barats i tampoc trobes res. Així que continuem allotjant-nos a l'hostal. No hem de fer res i això sí que és fer vacances. Algun cop se'ns havia passat pel cap dir-li a l'alcalde que volíem llogar alguna cosa.” Rient aquesta dona afegeix: “a nosaltres per antiguitat ja ens tocava i ja ens coneix.” Aquesta dona presenta el temps de relació amb la vall i la població autòctona com un

aval de les seves intencions i pressuposa que és un valor que hauria d'actuar a favor seu. Tant ella com l'home del cas anterior no es consideren dos turistes qualssevol. No estan de pas. Des de fa temps tornen cada any. Volen continuar fent-ho i en contrapartida esperen rebre un tracte diferent. Ser coneguts i conèixer la població autòctona augmenta la seva capacitat de negociació. Però no per això la seva situació canvia. Se'ls escolta i se'ls té en consideració, però com a turistes. Són reconeguts com a clients temporals amb uns drets determinats, tot i que saben comunicar-se i moure's seguint les pautes que caracteritzen la vida social de la població local.

El turisme és un factor estructural en si mateix de la societat i l'economia de la vall. Una dona jove que treballa en el negoci hotelier familiar diu: “un turista és qui deixa beneficis a la vall directament o indirectament. Qui para a consumir o agafa un taxi. No n'hi ha prou amb anar a un lloc i visitar-lo, cal deixar-hi beneficis econòmics. Jo ho veig així. Turista ho és qui és client.” Un cert volum d'activitat turística ha de quedar garantit actualment amb l'oferta actual, i en el futur, amb la proposta d'ampliació abans de final d'any d'un dels hotels de la vall. Una turista explica la seva experiència com a clienta: “nosaltres sempre hem pujat al mateix hotel. A la primavera ja truco per confirmar l'habitació i tot i així a vegades hi ha problemes per aconseguir la que vull. No es pot tractar un client com si fos el primer cop que ve. El turisme només interessa pels diners que acaba deixant. Vas a comprar i et fan pagar uns preus escandalosos. Es deuen pensar que no sortim mai de casa i que aquest és l'únic lloc que coneixem. A vegades penso que si deixéssim de pujar ningú no es recordaria de nosaltres. Altres vindrien i ja està”. Fidels a la vall i a un establiment, aquests turistes es presenten amb el nom propi i el de la família autòctona que du el negoci on s'allotgen. Tampoc és difícil trobar-los visitant algun altre indret de la comarca vestits amb samarretes i gorres on es pot llegir el nom del poble on s'estan i que ells mateixos han dissenyat. Al llarg del temps i de diverses modalitats d'allotjament molts turistes coincideixen com a clients d'un mateix establiment, d'un mateix servei de taxi, durant la mateixa excursió organitzada, o fent la mateixa activitat esportiva. Entre ells també són vells coneguts, coincideixen estiu rere estiu. Molts d'aquests turistes provenen de l'àrea metropolitana de Barcelona i n'hi ha que mantenen el contacte durant l'hivern. Encara que no tothom. Una turista explica: “des que pugem que coincidim amb una altra parella amb qui ens portem molt bé, quan els he necessitat aquí dalt sempre m'han ajudat.

Alguna vegada hem dit de quedar quan tornem a casa però no hi ha manera, tu! Així que ens acabem trobant aquí cada estiu. Molta de la gent que veig aquí dalt no la torno a veure fins a l'any que ve." Com en el cas de la relació amb la població local, la temporalitat del vincle acaba condicionant el tipus de relació que s'establirà entre molts dels turistes.

L'estiu a la muntanya és temps de diversitat social. Juliol i agost, a la vall, coincideixen amb els mesos de major activitat de l'any en el sector turístic i en la construcció. És temps d'enllestir els últims detalls de les obres i consolidar relacions personals en previsió de futurs encàrrecs. En contrapartida, és l'època de l'any en què la majoria de gent que viu fora cerca un lloc on fer vacances. Què vol dir fer vacances a la vall? Un turista explica que va començar a pujar a la vall aconsellat per un amic que li havia parlat de la vall com el millor lloc on anar a descansar i no fer res. Altres turistes diuen que puguen per desconectar. Però quin sentit té desplaçar-se per descansar? Cal emprendre activitats diferents? Un turista explica: "nosaltres aquí no fem res, ni excursions. Venim a no fer res. Així ens passa el temps, quasi que no se'ns veu ni el pèl." Per a altres, en canvi, comença el moment de l'any en què desconectar i no fer res vol dir deixar-se portar pel ritme frenètic de les festes majors. A la vall viure la Festa Major implica relacionar-se i obrir-se a l'exterior. Els turistes més joves i el jovent de la vall coincideixen en les terrasses dels bars i s'organitzen per marxar junts i recomençar l'itinerari que un any més inclourà, segons la programació, els mateixos llocs i la mateixa gent que l'any passat. Hi ha qui puja a la vall expressament per celebrar alguna de les festes majors locals i després continuar amb el viatge que el durà a fer vacances en un lloc nou. La població autòctona valora molt positivament que hi hagi gent a la vall quan és Festa Major. L'èxit de la seva celebració es mesura en part per la quantitat de gent de fora, i noves cares que vénen expressament perquè consideren que la vall és un lloc interessant de conèixer. El fet de tenir turistes és motiu de doble orgull. D'una banda, la celebració i el prestigi de les festes majors locals queda garantit. De l'altra, es guanya força quan un major volum de gent s'assimila, puntualment es confon amb la població autòctona i representa públicament la vall en altres indrets de la comarca.

Els mesos d'estiu es viuen intensament. S'imagina i es busca viure experiències i situacions imprevistes. La Festa Major, però, no és sinònim de descontrol. No més enllà dels límits permessos. Organitzada per la població autòctona durant l'hivern, arribat l'estiu es coneix amb qui es compta per

fer què i com. Es pot dir que la Festa Major ordena la diversitat social en una relació simbiòtica entre turistes i població local. S'espera que els turistes col·laborin ajudant quan faci falta i si pot ser sense haver de demanar-ho. A canvi rebran mostres d'agraïment i seran reconeguts un cop més com a turistes. No es preveu que aquests turistes tornin a la vall per celebrar el Sant Patró a l'hivern. La població local entén que aquestes celebracions són únicament per a la gent de la vall. Només acostuma a assistir-hi la gent que viu als pobles tot l'any. D'aquesta manera la realitat social de la vall queda cíclicament controlada i ordenada. Cada cosa quan toca, amb qui toca i amb un objectiu clar. L'hivern significa la reafirmació de la població local a través de la mínima xarxa de relacions socials locals, la més pròxima, la de la comunitat de veïns. L'estiu seria la reafirmació dels veïns a través de la xarxa de relacions més àmplia, la que connecta la vall amb l'exterior. Però què significa per als turistes el viatge fins a la vall? Allunyar-se per descansar vol dir viure desconnectat de la rutina, però també del lloc on s'ha viatjat? Quedar-se al marge, encara que hi hagi proximitat física, permet continuar imaginant un medi sovint prou conegut i continuar ideant experiències i situacions noves. És el que es vol dir quan turistes i població autòctona afirmen: "aquí a l'estiu tothom perd els papers." Establint un paral·lelisme, es pot dir que la interacció entre la població autòctona i els turistes, i entre els mateixos turistes conforma "una comunitat de no-pertinença"⁵ en relació amb un acte festiu únic on els vincles que s'estableixen entre els seus membres són circumstancials i episòdics. El que és "realment" important és saber connectar amb un grup d'individus que es mou coordinat per satisfer un objectiu concret, passar unes bones vacances i una bona Festa Major, sense estar integrat.

La vall està situada a l'extrem oriental de la comarca del Pallars Sobirà on hi ha els cims més alts de Catalunya. Gran part del seu terme municipal s'inclou dins del Parc Natural de l'Alt Pirineu (PNAP) des de la seva creació al 2003.⁶ El contacte amb la natura atreu un flux continu de gent de fora cap a la vall. S'organitzen excursions i els camins i senders de tota la vida són la

5. BAUMAN Zigmunt, *Comunidad. En busca de seguridad en un mundo hostil*, Siglo XXI, España Editores, Madrid, 2003.
6. SUCARRAT Meritxell, "Experiencia local de la economía global. Trabajo, vivienda e identidad en el Pallars Sobirà", a FRIGOLÉ Joan i ROIGÉ Xavier (eds.), *Globalización y localidad. Perspectiva etnográfica*, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2006, pp. 91-120.

infraestructura per a noves activitats. La població autòctona mira aquest excés d'activitat amb ulls diferents. N'hi ha que pensen que a la muntanya hi ha de poder circular tothom, el bestiar i els cotxes. Però també n'hi ha que diuen que aquesta saturació no porta enlloc. Al contrari, alguna discussió i males maneres. Tot queda col·lapsat i ningú no en surt beneficiat. Un dels membres del grup de rescat de l'heliport més proper diu: “la gent a aquí dalt puja estressada i torna a marxar estressada. Es passen el dia cronometrant-se per veure si poden superar marques anteriors i pensant quina muntanya pujaran després. Porten el mateix ritme angoixant que a la ciutat. Viuen així. Canvia el medi però res més. Però ells no en tenen la culpa. Els fan pujar cap aquí dalt i un cop aquí alguna cosa se'ls ha de programar, si no s'avorreixen, doncs vingi a pujar i baixar muntanyes!, és igual si van ben equipats o si no saben on posen els peus.” Aquesta conversa va sorgir en relació amb la nova normativa que obliga a estar federat si es vol fer sortides a la muntanya. Aquest home diu que ningú no hauria de pagar cap quota ni rescat en cas d'accident. Explica que aquests diners ja s'haurien de preveure en els pressupostos de l'Administració a través dels impostos que tots paguem. La població autòctona de la vall té opinions diverses. N'hi ha que pensen que és millor quedar-se a casa si no se sap on es posen els peus, i n'hi ha que també expliquen que més d'una vegada han fet de guia a la muntanya per a gent que ha pujat de fora.

Els turistes, a la vall, són de fora però a més són “de per davall”, d'indrets que normalment disten entre 2 i 3 hores de camí en cotxe. Ser un turista vol dir ser identificat amb les visions que configuren la idea de ciutat en el discurs de la població local. Generalment concebuts com un model estàndard d'individus que formen part d'un grup més ampli que es comporta de manera semblant, la comunicació entre els turistes i la població autòctona està mediatitzada a través d'arquetips que es recreen en el temps.⁷ Encara que en el dia a dia la relació permet diferents nivells de coneixença i proximitat, els arquetips són sempre un recurs quan es busca una explicació vàlida i suficient a comportaments i actituds d'uns i altres des de la distància, a pesar de la proximitat física. Així, si bé la situació dels turistes i la població local dins l'estructura social i econòmica de la vall no és estàtica i es negocia en la pràctica de les relacions, un turista mai no serà considerat ni tractat com un veí autòcton. La

7. WILLIAMS Raymond, *El campo y la ciudad*, Paidós, Buenos Aires, 2001 [1982].

seva situació depèn de la seva identitat i la seva identitat determina maneres i canals de relació que faran que al final la interacció sempre parteixi de l'existència de dos grups d'individus, la població local i els turistes. Ordenar la diversitat social implica dos processos. Diferenciar categories d'individus que ocupen posicions concretes i es relacionen entre ells, a la vegada que els individus es (re)situen dins límits estructurals locals.

En el context de la vall on es comença a acusar la mercantilització del medi, com es (re)posicionen els individus, i quins vincles s'estableixen? Examino aquestes qüestions en els següents apartats on analitzo la interacció entre la població autòctona i "els segona residència", i la relació entre la població autòctona i els individus que són fills d'un altre lloc i viuen des de fa cert temps a la vall i es continuen considerant de fora.

"SER DE FORA". LES SEGONES RESIDÈNCIES A LA VALL

Per "segona residència" entenc els individus que pugen a la vall i s'allotgen en una casa de propietat. Pot tractar-se d'una compra recent per un únic propietari o d'una casa d'avantpassats fills de la vall, actualment reformada, que ocupen els descendents. A diferència dels turistes considerats a grans trets els principals clients dels serveis turístics, la consideració d'un individu com un "segona residència" l'identifica com a propietari d'una casa, per la temporalitat del règim d'ocupació i pel fet de tenir llaços de sang amb la vall.

Començaré parlant de casos en què una generació d'individus decideix en un moment determinat comprar una casa a la vall sense tenir-hi llaços de sang ni vincles previs. Aquest és el cas d'una parella jove que recentment ha comprat una casa vella. Aquesta parella, que puja a la vall des de l'adolescència, és coneguda per la majoria dels veïns de la vall. Durant aquest temps s'han allotjat en càmpings, hostals i apartaments on, segons les paraules de la població autòctona, s'allotgen els turistes quan pugen. A la vall hi passen les vacances d'estiu i a l'hivern molts caps de setmana. La població autòctona està contenta que aquesta parella hagi "pogut comprar" una casa perquè són gent que "val la pena". Qui és algú que val la pena? Als vespres no és estrany trobar-los al bar del poble parlant amb la gent de la vall, i és normal veure'ls en els actes públics i festes que se celebren durant l'estiu a la vall i a la comarca. La població autòctona diu que són prou amables i xerradors. En les reformes de casa seva hi ha treballat prioritàriament mà d'obra local.

Com explicava aquell turista, que fa 40 anys que puja a estiuejar i que amb el temps ha aconseguit una casa de lloguer, comprar una casa a la vall no és fàcil. La població autòctona diu que vendre costa perquè “a vegades la casa no se sap de qui és. S’ha de posar molta gent de la mateixa família d’acord i això és complicat. Aquí hi ha molta gent que explota una propietat però no n’és amo. Comprar és qüestió de temps”. En canvi, els possibles compradors que puguen de fora diuen: “aquí no venen perquè no ho necessiten. Encara que no ho sembli tenen molts diners i no els fa falta. Van esperant i com que tot cada dia és més car quan decideixin vendre ja trobaran algú que ho compri i encara en trauran més diners.” En el dia a dia aquesta dinàmica comporta que el valor de la terra es transformi ràpidament en el temps, alhora que també ho fan les relacions entre els individus. Gent que val la pena vol dir gent que públicament es comporta com s’espera, segons les pautes de socialització locals, però també i especialment gent que pagarà el preu que se li demani quan se li demani. D’aquesta manera no només es (re)valoritza la terra sinó també el comprador i el venedor definitius arran del vincle que els relaciona. Aquest tipus de transaccions (re)posiciona les parts implicades dins l’estructura social local i la seva capacitat efectiva, present i futura, de negociar i lluitar pels propis interessos. És en aquest sentit que val la pena relacionar-se i fer tractes amb certs individus que vénen de fora. Per a un “segona residència” aconseguir estar ben situat i connectat pot ser més avantatjós que al·legar llaços de sang amb la vall. Però ara que aquesta parella té una casa, com són considerats per la població local? Encara com a turistes? La seva identitat es torna complexa a mesura que noves variables configuren el vincle amb la vall. Un home autòcton diu: “d’acord que han comprat una casa al poble però ells no són d’aquest poble. Vull dir que seran veïns però no veïns com els altres. No pot ser, perquè a aquesta casa quin nom li posaran ara? No li poden posar el nom antic perquè l’hereu de la casa ja no hi viu, viu en una altra casa. S’han de respectar les cases pairals, les que passen d’hereu a hereu.” Aquesta parella encara no ha habitat la casa però la preocupació per saber quin nom tindrà delata la importància de classificar i saber en quina posició quedaran a partir d’ara aquests individus.

A la vall hi ha altres situacions semblants. En un dels casos s’ha recuperat l’antic nom de la casa perquè no es coneix cap descendent viu en les darreres generacions. Ser propietari d’una casa no és l’únic criteri que la població autòctona valora a l’hora de considerar qui és, i qui no és, veí de la vall. Altres

factors com la durada i la freqüència de les estades, la implicació en la vida pública, estar empadronat, tenir el projecte de treballar a la comarca i viure a la vall tot l'any, més enllà de comprar una casa que des del primer moment s'ha concebut com a segona residència també acaben sent determinants. Malgrat la coneixença i la relació ser veí és un procés que es perllonga en el temps. Com diu un home autòcton: “els que puguen no seran veïns però sí que tenen obligacions, més i tot que els que som d'aquí perquè són de fora. El que volen és tenir tots els drets.”

La situació dels individus que tenen llaços de sang amb la vall també és complexa. La gran majoria d'aquests individus diu que puja a la vall perquè aquí és on hi ha el seu poble i la seva casa. La població autòctona, però, indiferent al règim d'ocupació de les cases, i a la primera generació que va marxar, considera que aquests individus també són de fora. No tots els individus amb llaços de sang s'allotgen a la casa pairal. Hi ha descendents de tercera i quarta generació que s'estan en antigues bordes i pallers que han heretat o comprat i reformat com a habitatge. Un dels motius principals és la venda de la casa pairal ja fa uns anys a algun turista. Fet que corrobora la importància del turisme com a recurs econòmic, però també la relació entre els individus que conformen les diferents tipologies socials, així com la seva (re)classificació segons siguin clients, llogaters o propietaris, sense deixar de ser mai de fora.

La majoria dels “segona residència” passen les vacances i els caps de setmana d'hivern que puguen, a la vall, en família. Omplen el temps fent excursions, practicant esports d'aventura, esquiant, pescant o caçant. Tot això mentre aprofiten per descansar i desconnectar. Algun d'aquests individus explica que cada dia intenta fer alguna activitat física lluny del nucli dels pobles. Això vol dir marxar aviat, quan tot just surt el sol, i tornar a casa a mitja tarda o al vespre per reposar. A vegades es queden a prop del poble. Surten a passejar al seu ritme i conversar si coincideixen amb algú. A vegades es queden a casa llegint o fent bricolatge. Altres “segona residència” diuen que el que més els agrada és el contacte amb la gent de la vall, sortir al carrer a veure qui hi ha, anar als bars del poble i seure a conversar. Uns i altres però, coincideixen a dir que viure a la vall no és barat i es queixen d'haver de pagar un preu excessiu quan van a comprar a les botigues, utilitzen algun servei turístic o consumeixen en els establiments públics. D'aquest fet també se'n queixa la població autòctona, que es lamenta d'haver de comprar tot l'any

a preus turístics, encara que la seva economia familiar compta amb altres recursos bàsics com ara un hort i animals de corral. La població autòctona diu que no tots els “segona residència” són iguals. Alguns puguen amb les compres fetes i no deixen diners al territori. Expliquen el cas d’una vall veïna com a exemple, segons la població local, dels efectes negatius de l’avanç de l’espiral constructora. La població autòctona diu que en aquella vall els veïns es queixen del fet que durant l’hivern la llenya, apilada als patis pròxims de les cases, desapareix especialment els caps de setmana. Segons la població local el motiu principal és la contínua creació de blocs d’apartaments. Diuen que la gent que puja no pot permetre’s pagar la llenya i per això la prenen als veïns. Afirmen que la millor opció seria tenir pocs turistes i construir cases de segona residència de qualitat en lloc de blocs d’apartament en sèrie. Expliquen convençuts que d’aquesta manera qui acabés pujant seria un altre tipus de gent.

La “transmaterialització” de la natura és un fet en tota la comarca. Transformada en un recurs econòmic de valor abstracte, la natura es compra, es ven i es consumeix. La interacció entre els homes i també entre els homes i el medi es caracteritza cada cop més per una relació comercial. Què hi ha més enllà de la cordialitat de temporada de les relacions socials del dia a dia entre “els segona residència” i la població autòctona? La població autòctona explica la següent situació: “ja fa uns quants anys, un estiu es va calar foc al bosc. Era mitja tarda passada i va començar el foc enfront del poble i bé que es veia. Va haver de córrer a apagar-lo la gent del poble mentre els de fora s’ho miraven asseguts. Tots polits i vestits amb pantalons curts. No es va aixecar ningú. Aquí si passa alguna cosa ens hem d’acabar espavilant els del poble. Els veïns de tota la vida, i fins i tot els enemics més enemics varen ajudar.” La població autòctona esperava una reacció que no es va donar, però tenien dret a esperar aquesta resposta dels “segona residència”? La situació descrita es pot imaginar en un context dividit entre espectadors i actors, segons els arguments de Bauman.⁸ Aquest autor entén que el món actual és un món de dependència global, de complicitat i corresponsabilitat, però abstracta i impersonal. En aquest context global l’experiència social es

8. BAUMAN Zigmunt, *La sociedad sitiada*, Fondo de Cultura Económica de Argentina, Buenos Aires, 2002.

caracteritza per la indiferència, i la manca de compromís que resulta de la separació que distancia el lloc on es produeixen els esdeveniments del lloc des d'on s'observen. Bauman fa un paral·lelisme i utilitza el concepte “teleciutat” per senyalar la íntima relació entre les reaccions indiferents que passen davant dels ulls dels espectadors i l'experiència de l'addicte a la TV. En el cas que ens ocupa la separació geogràfica i física no és tal. Però s'actua de manera semblant talment com si els “segona residència” estiguessin a quilòmetres de distancia.

Normalment l'experiència social dels “segona residència” parteix de llaços de sang més o menys propers. Però la relació que aquests individus mantenen amb la població local, encara que es reconstrueix a través de la conservació del patrimoni dels seus avantpassats, com és el fet de tenir casa, no és la mateixa que la que mantenen els seus avantpassats amb la vall. El seu context referencial és un altre. Viuen i treballen en un altre lloc, i pugen a la vall a descansar i desconnectar. Segons Bauman,⁹ l'experiència distant de l'espectador ajuda a tirar endavant sense haver d'implicar-se gaire. Però sense implicació la comunicació es dilueix, els vincles es tornen ambigus, es reafirma la separació entre els dos grups de població i els “segona residència” queden de nou (re)situats com gent de fora. Com expliquen els “segona residència” el seu comportament? Diuen: “no deixarem de pujar perquè necessitem la muntanya, però no ens hi quedàrem a viure. El que realment és dur és la gent, són molt tancats. Ells sempre tenen la raó, ja són prou amables, però has de vigilar molt el que fas i com ho fas per evitar tenir problemes. No t'interessa. Llavors ells són una pinya.” Segons aquestes paraules sembla que els “segona residència” són conscients de la seva posició i de les conseqüències del seu comportament. En contrapartida, la població autòctona diu que els que pugen de fora sí que són tancats, els costa relacionar-se, no “fan poble” i sempre van a la seva.

Fins fa aproximadament tres anys pescar era una activitat lliure. La població autòctona explica que qualsevol podia venir i pescar al riu de la vall, fins que es va decidir crear una societat de pescadors. Diuen: “ho vàrem fer abans que algú de fora vingués i la creés. A altres llocs de la comarca ja s'havia fet. Ho vàrem fer per fer-nos amos.” El funcionament actual d'aquesta associació no

9. *Ibid.*

és tant autònom com s'havia previst en un principi. Cal posar-se d'acord amb el Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya. La població autòctona diu que les negociacions són difícils, no serveixen per a res i suposen una pèrdua de temps, perquè a Barcelona no entenen la situació dels pescadors riberencs de la vall. Els pescadors autòctons afirmen: “nosaltres tenim les truites aquí. Es fan al nostre riu i no ho entenen. Ens volen fer pagar com als que vénen de fora per pescar al nostre riu, i això no ho farem pas. Jo vaig al riu quan vull i pesco quan vull. No ens han de venir a dir el que hem de fer a casa nostra.” Els pescadors de fora sí que paguen un tiquet per tenir dret a pescar. Actualment aquests tiquets són el principal recurs econòmic d'aquesta associació de pesca creada per defensar el territori de mans alienes. La població autòctona explica que la vigilància dels pescadors i la pesca és complicada perquè “si el guarda és de la vall i veu un veí que no fa les coses bé, què ha de fer? No li buscarà problemes a un veí seu que ha de tornar a veure, no? I d'aquests no n'hi ha pocs! A vegades el que passa és que s'acaba sent més rígid amb els pescadors de fora, especialment amb els francesos”.

Collir bolets també es una activitat cada cop més controlada. Segons el terme municipal al que pertany el bosc cal que els de fora paguin un tiquet. En aquest cas de fora ho és qualsevol veí dels altres pobles de la vall. La població autòctona no es posa d'acord sobre la utilitat d'aquesta decisió. Els veïns que es dediquen al negoci del turisme diuen que això és tractar malament la gent que ve de fora a passar el dia a la vall i vol anar a collir bolets per passar el temps. Altres veïns autòctons es queixen d'haver de pagar per collir bolets en determinades partides del bosc quan hi ha veïns que es poden moure lliurement per tot el territori i collir-ne en qualsevol indret. Un home autòcton es preguntava si el seu fill que viu a Barcelona hauria de pagar per anar a collir bolets al bosc de tota la vida quan pugés els caps de setmana, i si ell l'hauria d'acompanyar. Hi ha veïns autòctons que diuen que la raó principal d'aquesta decisió és parar els peus a la població local que cull massa bolets per vendre'ls i fer negoci.

La pràctica de pescar i collir bolets mostra com antics usos del medi basats en la proximitat i el control directe es (re)consideren a la llum de múltiples interessos, i com es transforma la dinàmica social de la vall. Formalment s'al·lega la conveniència de defensar el territori dels que són de fora. Però, qui és de fora en cada situació? Pot ser un veí autòcton de la vall. Pot ser un turista puntual, i la població autòctona s'aprofita econòmicament de la seva

presència. Pot ser un “segona residència” que té casa i llaços de sang a la vall. En aquest cas com es viu el pagament d’un tiquet? Un home autòcton explica el següent cas: “Aquell home sempre està igual. Es va casar fora. Ha viscut i treballat fora molt temps i demana tenir els mateixos drets que els pescadors riberencs. Això no pot ser. Ell no és d’aquí. No hi ha manera que ho entengui. Ha de pagar el tiquet com un pescador de fora.” En una altra ocasió una dona autòctona recordava a una dona filla de la vall, que de jove havia marxat a viure a Tarragona, que ella pujava a estiu. Ràpidament l’altra dona la va corregir i li va dir que ella no era cap turista i que pujava a passar els mesos d’estiu al seu poble. Els casos exposats mostren que els llaços de sang sovint tampoc no són un aval suficient. Es difuminen en la distància i el temps, i els vincles amb la població autòctona afloren reconvertits, segons les circumstàncies, en una relació contractual. Són decisions i actituds que els “segona residència” no comprenen i es resisteixen a acceptar. Insisteixen que ells són fills d’una casa de la vall i no algú qualsevol que puja de fora.

En un context de dependència econòmica i crisi demogràfica que caracteritza la vall, la població autòctona distingeix múltiples nivells i criteris que fan que les relacions socials amb cada individu que es considera de fora sigui un cas específic en si mateix. A la vall la classificació social dels individus depèn de la variabilitat i l’efectivitat d’estratègies de poder que acaben determinant l’ús i l’accés que tindran al territori convertit en un recurs econòmic a l’alça. És comú sentir dir a la població local que els “segona residència” no tenen drets perquè qui té cura del poble és qui hi viu tot l’any. “Ells no hi són si passa alguna cosa. Si cal ajudar algun veí. Qui vetlla pel poble no són ells. Pugen. Passen uns dies, no es preocupen i se’n tornen.” La població local insisteix: “Nosaltres hi som tot l’any.”

Els casos exposats mostren com diversos factors creen i reafirmen la diferenciació social. En tots la idea de valor amb relació al territori hi és implícita. Quan es ve a la vall per gaudir del seu entorn. Quan es decideix comprar o conservar una casa pairal, i quan es pesca o es cull bolets. La idea de valor no és intrínseca a allò que s’intercanvia sinó que està subjecta a les relacions entre els individus que fan l’intercanvi, i de la seva posició dins l’estructura social i econòmica en cada situació concreta. En el cas de la vall, valor es pot entendre com el benefici econòmic possible amb relació a la capacitat de negociació per aconseguir els propis propòsits. És aquesta capacitat, que sorgeix de la relació entre la població autòctona i els que són de fora, el que acaba

condicionant en cada moment les possibilitats efectives d'uns i altres. Els veïns autòctons diuen: “estar empadronat o tenir una casa no dóna drets. Perquè tu només pots viure en un sol lloc. Imagina't si es fan blocs d'apartaments i la gent s'empadrona i es presenta per alcalde, no pot ser que algú de fora mani a la vall. Hi ha gent que vol pagar més barats els impostos, però això tampoc pot passar. Si volen pujar perquè tenen un caprici i volen una casa a la muntanya que pugin i que paguin.” La població autòctona entén que el fet de tenir una segona residència a la vall és més la consumició temporal d'uns serveis que l'elecció d'un lloc on viure i treballar. És així com el desig, l'oferta i la demanda de determinats serveis legitimen una idea determinada de valor de la terra en situacions socials específiques.

En el següent apartat exploro el significat de l'expressió valor de la terra per analitzar com es delimita la comunitat de veïns de la vall. Considerant que la idea de comunitat de veïns implica el reconeixement de titularitat i la defensa col·lectiva dels drets compartits, quin sentit té en un context global “desterritorialitzat” la reivindicació per part de la població autòctona d'aquests drets pel fet de “ser del país”?

“SER DEL PAÍS”. VIURE A LA VALL

Tradicionalment la vall ha gaudit d'un cert grau de comunalisme pel que fa a l'explotació forestal. Fins al 1700 es mantindrà el Consell de la Vall amb relació a pràctiques que es remunten als primers temps comtals.¹⁰ Actualment l'explotació del bosc comunal es regula en cada poble de la vall per ordenances que daten de l'últim terç del segle passat. Es preveu que el producte líquid que se n'obtingui es destinarà a la realització d'obres i serveis en benefici dels residents titulars d'aquest aprofitament. Tindrà dret a participar en aquest repartiment qui ostenti la condició de veí. És a dir, qui sigui cap de família originari del poble i amb casa oberta. En el cas de no ser autòcton s'haurà d'haver viscut un mínim de 12 anys en algun dels pobles de la vall. Un altre requisit és treballar de manera estable a la vall i tenir patrimoni propi. Un mínim de dos jornals de cultiu de secà o mig de cultiu de reg. Posseir dos caps de bestiar major o quinze de menor. La negativa a prestar serveis per al manteniment del bosc comunal se sancionarà amb la

10. MAS Carles, *Història de la farga catalana*, Pagès Editors, Lleida, 2000.

pèrdua dels aprofitaments. Els drets derivats de la condició de beneficiari són molt específics i diferents dels generals i administratius que s'estenen a qualsevol individu que viu a la vall. L'objectiu principal és assegurar als habitants de cada poble unes condicions de vida dignes i evitar que es vegin en la necessitat d'emigrar a les grans capitals o altres zones de vida més fàcil, origen de tants mals individuals i socials.¹¹ En el moment actual en que l'explotació del bosc comunal no és la font primària de riquesa, i la mobilitat de la població un factor en augment, qui pot tenir els drets derivats de la condició de beneficiari? La convivència entre veïns diferents mostra com les transformacions econòmiques afecten la societat i el seu lideratge, la continuïtat política i la capacitat de negociació. Ser membre d'una comunitat és estar situat dins l'estructura social com un tipus particular de subjecte similar a altres en alguns aspectes crucials i diferent d'aquells que són exclosos d'aquesta posició.¹² En el context de la vall el principal criteri de distinció i reconeixement social és la identitat dels individus amb relació a un patrimoni i la vinculació al territori segons el seu valor canviant.

Una parella jove no autòctona amb una filla que viuen i treballen a la vall des de fa 6 anys, explica amb ironia com la població local els recorda que ells dos no són d'aquí, encara que hagin aconseguit passar uns quants hiverns a la vall al marge de totes les previsions. El cas de la seva filla, menor de 12 anys nascuda i escolaritzada a la vall, és un enigma. Hi ha veïns autòctons que la consideren de la vall i altres que la situen fora, com els seus pares. Aquesta parella mig en broma afirma: "així estan les coses, nosaltres no som d'aquí però és que la nostra filla ja no sabem ni d'on és, fins que no tingui dotze anys no serà veïna. Llavors tindrem la família dividida." Aquest matrimoni va conèixer la vall fent turisme quan buscaven viure en un lloc on es pogués gaudir de qualitat de vida fugint del ritme accelerat de les grans ciutats. Varen saber que la casa on ara viuen estava en venda perquè hi havia un cartell al balcó que ho anunciava. Quan van decidir comprar-la hi va haver veïns autòctons que van afirmar que d'haver sabut que la casa estava en venda l'haguessin comprat. Aquest matrimoni, com el cas de dues altres

11. Aquesta informació s'ha extret dels expedients de les juntes de les EMD (Entitats Municipals Descentralitzades) dels diferents pobles que componen la vall on es recullen les ordenances especials d'aprofitament de la fusta dels boscos comunals.
12. GUPTA Akhil i FERGUSON James (eds.), *Explorations in Critical Anthropology. Culture, Power, Place*, Duke University Press, Londres, 1997 (v. 2001).

parelles no autòctones, guarden el nom antic de la casa. Amb aquest nom són identificats per la població local quan els veuen passar pel carrer i els criden, en un clima de proximitat física i social on s'escriu la quotidianitat de tots els veïns que viuen a la vall.

La filla d'aquesta parella de fora, malgrat haver viscut sempre a la vall, no serà considerada veïna amb drets fins que no passi el temps estipulat i es compleixin una sèrie de condicions. Però en quina situació queden els fills de veïns autòctons que durant un temps, més o menys llarg, marxen a estudiar fora durant l'hivern i només tornen els caps de setmana, els dies festius, i les vacances d'estiu? Un home autòcton recordava a una jove estudiant autòctona durant una conversa a l'estiu que "tu vius a Barcelona però ets de la vall". Una dona autòctona que té els seus fills adolescents estudiant a fora diu que els seus fills són veïns de la vall i ho continuaran sent si en un futur s'estableixen a la vall i obren casa nova. Moment en què la condició de veí passarà a ser un fet i no només una possibilitat. El fet de comparar la situació dels fills de pares que són autòctons amb la situació dels que no ho són, en diferents moments de la seva vida, fa pensar si no és la condició original dels pares la que determina una situació favorable per als fills. Si els pares són autòctons el dret a ser veí es projecta cap als fills de manera natural fins l'edat adulta independentment de les circumstàncies. En cas contrari el dret a ser veí s'aconsegueix només per convenció social segons regulen els estatuts de la vall. Una dona autòctona amb fills adolescents a punt de finalitzar els estudis universitaris a Barcelona diu: "hi ha una època quan tens divuit anys que vols marxar de casa, però després d'un temps fora vols tornar cap a casa, i és que aquí s'hi viu molt bé." I afegeix: "però per molt que algú es compri una casa i pugi a viure a la vall, i passi el temps mai podrà ser el mateix. Per a nosaltres les arrels són molt importants."

A la vall, ser fill "d'algú", viure al territori, i la posició concreta dins del grup domèstic condiona el reconeixement dels individus com a veïns al llarg de tota la vida. A diferència dels testimonis anteriors, altres veïns autòctons diuen que el dret a ser veí no passa de pares a fills si s'obre una casa nova. Diuen que només es pot mantenir aquest dret si el fill es queda a la casa i mira per la continuïtat de les arrels i la soca, la casa. Un home de mitjana edat originari de la vall, que ha tornat al seu poble un cop jubilat després de viure i treballar fora, explica així la seva situació: "nosaltres venim cada setmana i hi passem tres o quatre dies. Jo tinc un germà però ell no té drets

perquè ell ha obert una casa nova. Jo sí tinc drets perquè sóc l'hereu. Dormo al mateix llit on dormia el meu padrí. Les cases pairals s'han de respectar, les que van d'hereu a hereu, així els pobles no augmenten ni disminueixen.” Un altre home no autòcton però resident a la vall des que es va casar diu: “em vaig casar a la vall, ara ja sóc vidu i visc fora amb la meua filla però mantinc els drets de veí com a successor d'una casa pairal.” Aquest home diu que si algun fill del poble decidís tornar per viure-hi recuperaria els drets de veí. Un altre home no autòcton casat explica que al cap de poc temps d'instal·lar-se aquí va haver de demanar la llicència de taxista amb el nom de la seva dona perquè no feia prou temps que vivia a la vall.

El fet de visitar freqüentment la casa pairal tampoc no és suficient per mantenir els drets de veí. El cas de dues famílies que viuen i treballen fora ho exemplifica. La població autòctona considera que en un cas els drets s'han de mantenir perquè aquesta família puja cada cap de setmana i perquè, a més, la padrina de la casa va viure a la vall fins que es va morir. En l'altre cas, com que les estades de la família són més esporàdiques i els padrins ja van marxar i morir fora, la població autòctona veu amb bons ulls que s'hagin perdut els drets. Aquesta família, però, diu que no està bé que els tractin com a forasters. No és just, perquè ells són de la vall de tota la vida. Expliquen: “a vegades per la Festa Major d'hivern no ens conviden. Alguns anys venim i altres no. Un cop vàrem venir uns mesos després i vàrem trobar un paper sota la porta, ens feien saber que es feia un sopar de poble. Però quin sentit té si no l'hem llegit perquè no hi érem?”

Hi ha veïns autòctons que afirmen taxativament que qui marxa a treballar i a viure en un altre lloc perd definitivament els seus drets, i se'l considerarà foraster. Aquest tracte serà de paraula i de fets. Aquests veïns autòctons diuen: “els avantpassats ja sabien el que feien amb els estatuts, potser eren més llestos que nosaltres.” En l'aspecte administratiu la situació d'aquests individus s'equipara a la de les parelles no autòctones que recentment s'han establert a la vall. Algunes d'aquestes parelles diuen que en les reunions de les Juntes de les EMD de la vall s'ha parlat, en alguna ocasió, d'igualar els drets “reals” entre tots els veïns residents dels pobles a iniciativa de la població autòctona. Expliquen que aquestes propostes no s'han concretat ni recollit en cap ocasió, però que tampoc hi comptaven. Afirmen que la relació entre els veïns és cordial i que davant una situació concreta es busca la millor solució per a tothom. No és estrany que siguin reconeguts com a pescadors riberencs

“abans d’hora” i que puguin anar a collir bolets al bosc sense haver de pagar. Diuen que pressuposen que cap veí autòcton els cridaria l’atenció, fins i tot n’hi ha que els faciliten la pràctica d’aquestes activitats.

Ser veí amb drets és una condició que varia al llarg de la vida i no es pot donar mai totalment per garantida. En el moment actual, en què la venda de fusta ja no és un valor clau, ser veí bàsicament vol dir tenir dret a participar d’una compensació econòmica en el pagament dels tributs. Saber qui és veí, qui paga quant a canvi de què, és un tema recurrent entre la població autòctona. Reconèixer com a veïns individus que vénen de fora implica la redistribució d’aquestes compensacions econòmiques. Sovint quan els veïns autòctons coincideixen a l’estiu comenten els detalls de la situació dels individus que un cop més reapareixen i configuren el paisatge estival. De nou parlen dels estatuts de la vall creats en un context socioeconòmic que es remunta quatre segles enrere. Una dona autòctona de la vall diu: “per a nosaltres els orígens i la família són molt importants.” Mentre que un home de mitjana edat casat amb una dona autòctona afegeix: “els que vivim aquí tot l’any som els que guardem el territori, els que fem que tot estigui bé i en ordre perquè quan ‘ells’ pugin ho trobin tot bé i encara has de sentir queixes. Alguna compensació hem de tenir, no?”

Freqüentment s’escolta com la població autòctona, independentment de la seva edat i sexe, no dubta a afirmar públicament que ells són pallaresos. Orgullosos afirmen que qualsevol no pot viure al Pallars. La població jove no descarta haver d’anar a viure a un altre lloc si primer no ha pogut quedar-se a viure a la comarca. Preveuen un període d’adaptació difícil per als individus que es plantegen viure al Pallars i no s’estan de dir, convençuts, que possiblement aquests individus acabaran marxant i tornant allà d’on han vingut. Sobre aquests individus cau la sospita de les seves intencions i trajectòria vital prèvia. Estan fora de lloc i es pregunten qui deuen ser i què deuen venir a buscar. En el moment actual on s’accentua la interdependència econòmica i social entre tots els territoris, com es poden interpretar les successives al·lusions de la població autòctona a les seves arrels i les arrels dels altres? Per què resulten tant importants els conceptes de casa, família i territori reduït als límits de la pròpia comarca, en la configuració de la identitat? Intueixo que davant la creixent mobilitat social que està experimentant la comarca i la vall la noció de territori, la seva defensa i el control dels que hi entren i els que en surten es tornen crucials.

Segons Bauman el territori augmenta de valor en un context social i econòmic d'incertesa on es busca satisfer la necessitat de seguretat establint vincles de pertinença, compromís i lleialtat; "(...) potser la comunitat, la comunitat local, la comunitat físicament tangible, 'material', una comunitat encarnada en un territori habitat pels seus membres i per ningú més (ningú que no pertanyi a ella) proveeixi el sentiment de 'seguretat' que el món en sentit ampli evidentment conspira per destruir".¹³ Bauman planteja la idea de comunitat amb relació a la d'igualtat i homogeneïtat i oposada a la idea de diferència i heterogeneïtat. Establint un paral·lelisme amb els casos presentats es pot entendre la comunitat de veïns de la vall com la garantia d'aquesta seguretat i d'aquí la importància de saber en tot moment qui és veí i qui no ho és. Però com també mostra el conjunt d'exemples les coses no són tant senzilles en un moment en què ser veí bàsicament vol dir participar d'una sèrie d'avantatges econòmics. En l'aspecte pràctic, el fet de poder comptar amb aquests beneficis implica ser capaç d'articular tota una xarxa de relacions i connexions personals. Lluitar per trobar la posició òptima que permeti l'activació d'aquesta xarxa i ser capaç d'establir pactes que actuïn en benefici dels propis interessos. Això implica saber moure's dins l'estructura social i econòmica local, però també dins altres estructures socials i econòmiques sobre les que se sustenten les relacions socials d'altres contextos diferents d'on provenen els individus que són de fora. La prova objectiva del preu d'un rebut és molt més que considerar un individu veí de la vall. Es valorarà especialment que sàpiga moure els fils necessaris per aconseguir i mantenir aquest preu i, si pot, que afegeixi amb la seva presència i les seves relacions socials un nou valor a la vall en benefici de la comunitat de veïns.

CONCLUSIÓ

Quan he tingut l'ocasió d'escoltar i presenciar les converses i situacions que he exemplificat m'he preguntat per què freqüentment es conclouen classificant taxativament els individus per tal d'explicar les seves actituds i comportaments. L'estructura social i econòmica local amb relació a polítiques d'abast general acaba regulant el grau de diversitat i la posició dels individus que permet en cada moment tirar endavant. "Ser de fora" i "ser del país"

13. BAUMAN Zigmunt, *Comunidad...*, p. 134.

són les dues cares d'aquest mateix procés redistributiu. La població autòctona marxa i torna, i altres, desconeguts, arriben. Si s'observa els diferents elements que constitueixen el paisatge de la vall es veu que la defensa del territori no és qüestió d'un sol grup d'individus. Un territori també es defensa tenint-ne cura. Invertint temps a treballar els camps, però també invertint diners per conservar les cases i els camins, i obrir noves instal·lacions i negocis. Al marge de la reivindicació dels orígens com a valor inqüestionable, i de la classificació dels individus en diferents grups, tard o d'hora, tothom que es mou per la vall des d'una posició o una altra acaba interactuant i sent còmplice de la transformació del valor de la vall i de la realitat econòmica i social local. Però també és cert que la complexitat de les relacions socials sovint desperta odis, enveges i rancúnies aparentment oblidades entre la població local, al mateix temps que es reforcen els llaços de solidaritat davant possibles enemics desconeguts que vénen de fora. Constantment la població local idea estratègies per mantenir el control social i econòmic del territori, i en aquest sentit la relació amb els de fora es torna un recurs vital. Així, la interacció entre tots els individus es (re)considera constantment a la llum d'interessos canviants i temptadors, que configuren una dinàmica social complexa i sempre interessant.

BIBLIOGRAFIA

- APPADURAI Arjun, *Modernity at large. Cultural dimensions of globalization*, University of Minnesota Press, Minnesota, 1998.
- APPADURAI Arjun (ed.), *The social life of things. Commodities in Cultural Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- BAUMAN Zigmunt, *La sociedad sitiada*, Fondo de Cultura Económica de Argentina, Buenos Aires, 2002.
- *Comunidad. En busca de seguridad en un mundo hostil*, Siglo XXI, España Editores, Madrid, 2003.
- GUPTA Akhil i FERGUSON James (eds.), *Explorations in Critical Anthropology. Culture, Power, Place*, Duke University Press, Londres, 1997.
- MAS Carles, *Història de la farga catalana*, Pagès editors, Lleida, 2000.
- PITT-RIVERS Julián A., *Un pueblo de la sierra: Grazalema*, Alianza Universidad, Madrid, 1989.
- SUCARRAT Meritxell, "Experiencia local de la economía global. Trabajo, vivienda e identidad en el Pallars Sobirà", a FRIGOLÉ Joan i ROIÉG Xavier (eds.), *Globalización y localidad. Perspectiva etnográfica*, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2006, pp. 91-120.
- WILLIAMS Raymond, *El campo y la ciudad*, Paidós, Buenos Aires, 2001.
- WOLF Eric R., *Envisioning power. Ideologies of dominance and crisis*, University of California Press, California, 1999.